

מעדני כהן

משיעוריו של הגאון רבי נפתלי הכהן קופשיץ שליט"א

פרשת כי תבוא תשפ"א שנה שלישית ג'ליון 103

בענין טבילת כלים קודם תפלת שחרית ואם חשיב עוסק במצוה שפטור מן המצוה

יבואר דמלאכה קלה מותר לעשותה קודם התפלה

והעירני בני יקירי הרב הגאון ר' יעקב שליט"א שבחידושי מרן רי"ז הלוי בהל' שבת, שדן שם ביסוד איסור עשיית מלאכה קודם הבדלה, האם זה מדיני השבת שאסור בעשיית מלאכה קודם שיבדיל משום שעדיין קדושת השבת עליו, או שזהו משום חובת ההבדלה ומצות הבדלה דרמית עליה, וקודם שיבדיל הוא אסור בעשיית מלאכה. וכתב שם דאם יסוד האיסור הוא משום דהוא קודם הבדלה א"כ אין האיסור מלאכה תלוי כלל בשם מלאכה האסורה בשבת, כיון דהוא ענין אחר לגמרי שאינו שייך לקדושת היום כלל, והרי זה דומה לאיסור מלאכה דקודם התפלה דפשיטא דדין אחר לו, ואינו ענין כלל לשם מלאכה שנאמרה באיסור שבת.

ולפ"ז ביאר שם הא דכתב בשו"ע בס"ר רצ"ט דלאו כל מלאכה אסורה קודם שיבדיל, רק מלאכה גמורה כמו כותב ואורג, אבל הדלקת הנר והוצאה שרי. והקשו ע"ז דמהיכי תיתי לחלק בין מלאכה למלאכה. וכתב דאם יסוד האיסור מלאכה קודם הבדלה הוא משום חובת ההבדלה דקודם שיבדיל הרי הוא אסור בעשיית מלאכה החילוק פשוט ומבואר דאין האיסור תלוי כלל בשם מלאכה שנאמרה לענין איסור שבת, רק הוא ענין אחר לגמרי של עשיית חפציו קודם שיבדיל, כמו איסור דקודם התפלה, וזה שייך רק על מלאכה גמורה כמוזכר, עכ"ד. ומבואר דפשיטא ליה למרן הגר"ז דקודם התפלה לא אסור לעשות כל מלאכה, אלא רק מלאכה גמורה.

וא"כ לפי"ז י"ל דאפילו אם טבילת כלים לא הוי מצוה בפ"ע ואין זה חשיב כחפצי שמים מ"מ שרי לטובלם קודם התפלה, כיון שאין זה מלאכה גמורה ולא אסור לעשות קודם התפלה רק מלאכה גמורה.

בענין קניית צרכי שבת קודם התפלה ואם צריך להקדים התפלה משום תדיר

והנה לגבי קניית צרכי שבת קודם התפלה כתב במ"ב סימן ר"נ סק"א דהוי חפצי שמים ושירי קודם התפלה אלא דמכל מקום אם יוכל לקנות הצרכי שבת לאחר התפלה צריך להקדים התפלה משום תדיר ושאינו תדיר דתדיר קודם, יעוי"ב בביתא"ל שם שהאר"י בזה, ולפ"ז לכאורה היה מקום לומר דמדינת דתדיר קודם הו"ל להתפלל קודם ואח"כ לטבול כלים או להפריש תרומ' מ, דהא התפלה יותר תדירה.

אמנם משום האי טעמא נראה שאינו צריך להקדים התפלה לטבילת כלים, דהנה מבואר בשאגת אריה בס"י כ"ב דמצוה דרבנן לגבי דאורייתא חשיב כדבר הרשות ויכול להקדים מצוה דרבנן למצוה דאורייתא אפילו שהמצוה דאורייתא היא גם תדירה יותר, ומשום דרבנן לגבי דאורייתא חשיב כדבר הרשות, ודבר הרשות מותר להקדים, א"כ ה"נ כיון דטבילת כלים ליכא מצוה הרי זה חשיב כדבר הרשות ושפיר יכול להקדימה אפילו למצוה שהיא תדירה יותר. [ואף הנודב"י דפליג על השאגת אריה וס"ל דרבנן לגבי דאורייתא לא חשיב כדבר הרשות, וצריך להקדים את הדאורייתא לפני הרבנן, מ"מ אפשר דמורה בעיקר הדבר דבדבר הרשות מותר להקדים לפני המצוה].

אך לכאורה להצד דטבילת כלים הוי מצוה או הפרשת תרומ' לא האחרונים דס"ל דהוי מצוה יהיה אסור לו לעשות כן קודם התפלה משום דינא דתדיר קודם, דכיון שזה מצוה הרי צריך להקדים את התדיר ואע"פ שאינה מצוה המחויבת מכל מקום הרי היא מצוה וצריך להקדים התדיר לפניה.

בענין אם טבילת כלים הוא מצוה גם אם אינו רוצה להשתמש בכלי

מטבילין במי מקוה, ואחר כך יהיו מותרין לאכול בהן ולשתות עכ"ל, ומשמע שזה כל הדין של טבילת כלים, שע"י שטובל את הכלי מותר לאכול ולשתות בו. וכן משמע בלשון הטור ביו"ד סי' ק"ב, וז"ל הכשר כלים הנקחים מן הגוי, הלוקח כלים חדשים מן הגוי אסור להשתמש בהם עד שיטבילם עכ"ל, ומשמע ג"כ שזה כל הדין של טבילת כלים שאסור להשתמש בכלי עד שיטבילו, אך אין בזה כלל מצוה בעצם הטבילה.

אך בלשון השו"ע שם משמע דיש בזה מצוה, דז"ל הקונה מהעובד כוכבים כלי סעודה וכו' צריך להטבילם במקוה או מעין של ארבעים סאה עכ"ל, הרי ששינה מלשון הרמב"ם והטור ולא כתב ההלכה בלשון איסור, אלא רק שצריך להטבילם, ומשמע דס"ל דיש מצוה בעצם הטבילה.

נשאלתי האם מותר לטבול כלים קודם שהתפלל תפלת שחרית, דהא אסור לעשות צרכיו קודם התפלה, או דכיון שטבילת כלים הוי מצוה הרי זה כחפצי שמים דשרי לעשות קודם התפלה.

אך באמת יש להסתפק האם טבילת כלים הוי מצוה, או דאין כלל מצוה בטבילת כלים, רק שאסור להשתמש בכלי שאינו טבול, ואין הטבילה אלא כדי שלא ישתמש בכלי שאינו טבול. ולפי"ז יהיה אסור לטבול הכלי קודם התפלה, דכיון שאין טבילת הכלי מצוה בפני עצמה אלא להתירו שמושנו אין זה כחפצי שמים אלא כעשיית צרכיו, ואסור לטבול קודם התפלה.

יבואר דמה שמברכים על טבילת כלים או על השחיטה אפשר שהוא ברכת השבח

והנה לכאורה מזה דמברכים על טבילת כלים ברכה 'אשר קדשנו במצוותיו וצונו על טבילת כל' מוכח שזה מצוה, ואעפ"י שאין זה מצוה חיובית אלא רק כשרוצה להשתמש בכלי צריך לטבול, מ"מ מצוה הוי, וכל שהוא חפצי שמים שרי לעשות קודם התפלה.

אך באמת י"ל דאין זה מצוה, והא דתיקנו ע"ז ברכה י"ל דזה דמי לשחיטה דאעפ"י שאין זה מצוה אלא רק איסור לאכול מבהמה שאינה שחוטה מ"מ תיקנו ע"ז ברכה, וביאר הט"ז ביו"ד סי' א' ס"ק י"ז דברכת השחיטה אינה ברכת המצוות אלא ברכת השבח, שנותן שבח למקום ברוך הוא שאסר לנו אכילת בשר בלא שחיטה, וכמו דס"ל להרא"ש שברכת אירוסין אין זה ברכת המצוות אלא ברכת השבח שמברך על איסור עריות שאסר לכל ישראל, וה"נ י"ל דברכת טבילת כלים אין זה ברכת המצוות אלא ברכת השבח שאסר לנו להשתמש בכלי שאינו טבול, וא"כ לפי"ז אין טבילת כלים חשיבא כחפצי שמים אלא כעשיית צרכיו, ויהיה אסור לטבול הכלי קודם התפלה.

וה"נ יש להסתפק האם מותר להפריש תרומ' קודם התפלה, ולכאורה זה תלוי בפלוגתת האחרונים האם חייב להפריש תרומ' גם כשאינו רוצה לאכול, והיינו דיש מצוה בעצם ההפרשת תרומ' מ, או דאין חיוב להפריש תרומ' רק שאסור לאכול בלי להפריש תרומ' ואין ההפרשת תרומ' מצוה אלא תיקון מאכלו בלבד, עיי' במג"א סי' ח' ובביאור הגר"א שם ובט"ז ביו"ד סי' א' סקי"ז ובהג"ה הגרעק"א שם שנחלקו בזה. ואם הוי מצוה הרי זה כחפצי שמים ומותר לעשות מצוות אלו קודם התפלה, אך אם אין זה אלא תיקון מאכלו לכאורה הרי זה כעשיית חפציו, ואסור לעשות כן קודם התפלה.

ועיינן גמ' נדרים ל"ה שאמרו דניחא ליה לאיניש דלעביד מצוה משמע שמוצה קעביד ואינו רוצה שיפרישו מפירות חבירו על שלו משום שרוצה לעשות מצוה ומשמע דמצוה קעביד.

והעירוני דאיכא עוד נפ"מ בזה לענין אם אמרין בזה מצוות לאו להנותן ניתנו אם אפשר לטבול באיסורי הנאה או נט"י באיסורי הנאה והנה לגבי שחיטה מבואר בחולין דף ח' דיש איסור לשחוט מסוכנת בסכין של איסורי הנאה ורעק"א (יו"ד סי' י') הביא מהפליתי שהקשה הא מצוות לאו להנותן ניתנו, וכ' רעק"א דבעירובין מוכח דלערב באיסור"נ אסור אם מערב דבר הרשות הרי שלהציל מאיסור ל"ח מצווה לענין זה.

עוד יש מקום להסתפק אם כשקונה כלים מן הנכרי ואין דעתו להשתמש בהם האם חייב לטבולם, דאם יש מצוה בטבילת כלים צריך לטבולם, דמיד כשקנה הכלים הרי הוא חייב במצוות טבילת כלים. אבל אם אין בזה מצוה, ואין זה אלא איסור להשתמש בכלי שאינו טבול, א"כ כל שאין דעתו להשתמש בכלי אין צריך לטבולו. ובחוט שני ה"ל טבילת כלים כתב שכמדומה שהחזו"א אמר לטבול את הכלים מיד.

ולכאורה נראה שנחלקו בזה הראשונים, דבלשון הרמב"ם משמע דאין זה אלא איסור להשתמש בכלי שאינו טבול, דבהל' מאכ"א פ"ז הל' ג' כתב וז"ל הלוקח כלי תשמיש סעודה מן הגויים מכלי מתכות וכלי זכוכית, דברים שלא נשתמש בהם כל עיקר,

ולכאור גם מדברי הבה"ל בסי' ש"ג סע' ז' (ד"ה מותר) מוכח דיש מצוה בעצם הטבילה, דכתב שם דגם להסוברים דטבילת כלים היא מדא' מ"מ האיסור להשתמש בכלי שאינו טבול הוא רק מדרבנן. א"כ מבואר דמדא' יש מצוה בעצם הטבילה, דהא כ' שמדא' אין איסור להשתמש בכלי שאינו טבול א"כ ע"כ דכל הדין מדא' הוא רק מצוה להטביל את הכלי.

בעניין עוסק במצוה פטור מן המצוה בטבילת כלים

ובחוט שני שם העיר דאם יש מצוה בעצם הטבילת כלים א"כ איך התיר השו"ע בסי' ש"ג ליתן את הכלי לאינו יהודי במתנה ויחזור וישאלנו ממנו כדי שיוכל להשתמש בכלי בלי לטבולו הא כיון דנתחייב בהך מצוה של טבילת כלים איך מותר לו להפקיע עצמו מהמצוה.

התחיל ליטול ידיו הרי הוא עוסק במצוה ופטור ממצוה וקדשתו ואינו צריך להקדים את הכהן.

ולכאורה זה תלוי האם נטילת ידים זה מצוה או שאין זה מצוה רק שאסור לאכול בלי נטילת ידים, והברכה היא רק ברכת השבח שאסר לנו לאכול בלי נט"י, וכמו ברכת השחיטה, וכנ"ל. דאם נט"י זה מצוה א"כ הרי הוא עוסק במצוה ופטור מן המצוה, אך אם אין זה מצוה ורק שאסור לאכול בלי נט"י א"כ לא הוי עוסק במצוה, ויצטרך להפסיק ולהקדים את הכהן.

ומדברי המ"ב בסי' ע"א סק"ד בשם הברכי יוסף יש להוכיח דאין הנט"י מצוה רק איסור לאכול בלי נט"י, דכתב דאונן אעפ"י שפטור מכל המצוות מ"מ אסור לו לאכול בלי נט"י, וביאר הברכ"י שם דאונן אינו פטור אלא מן המצוות אבל לא הותר לו לעבור איסורים, ולכן הוא חייב בנט"י דיש איסור לאכול בלי נט"י. [ויעו"י בפתחי תשובה יו"ד סי' שמ"א סק"ד] אך י"ל דלעולם יש גם מצוה בנט"י, אך מלבד המצוה יש גם איסור לאכול בלי נט"י, ואה"נ דהאונן פטור מהמצוה של נט"י, אך אסור לו לאכול בלי נט"י משום דיש גם איסור לאכול בלי נט"י, ולעבור על איסור אין לו היתר.

אך מדברי הרמב"ן בסה"מ בשורש הראשון (בד"ה ואני תמה) מוכח דאין בנט"י מצוה כלל, דכתב בתוה"ד והנוטל עשר פעמים ביום ואוכל אין לזה מצוה יותר מזה יעו"ש, ואם נימא דבנט"י איכא מצוה, אמאי אין לו מצוה יותר ממי שלא נטל ידיו, הא קיים עשר פעמים מצות נט"י, וע"כ דבנט"י ליכא מצוה כלל, אלא זהו רק איסור שלא לאכול בלי נט"י. **וא"כ** לפי"ז צריך להפסיק ולהקדים את הכהן ליטול ראשון, כיון דלא הוי עוסק במצוה דאין זה מצוה אלא רק הכשר ידיו לאכילה.

והנה דבר שטיבולו במשקה חייב בנט"י, אך יש שאינם רוצים ליטול ידיהם ובשביל כך מונגבים את הפרי ועו"י אין הפרי חייב בנט"י. ולכא' אין ראוי לעשות כן דהא מפקיע עצמו מן המצוה בחנם, אך לפי משגת בדברי הרמב"ן בסה"מ דאין מצוה כלל בנט"י, והנוטל ידיו לאכילה לא עשה מצוה יותר מאחר שאינו אוכל ולא נטל ידיו, א"כ לא הפקיע עצמו ממצוה כלל, דכשנוטל ידיו אינו עושה מצוה כלל, ושפיר אפשר לעשות כן.

בעניין אם צריך להפקיר שדהו בשנת השמיטה בשבתות ובימים טובים

מדברנן, וא"כ להני ראשונים דסברי שאינו אסור אלא מדרבנן יהא מותר לקצור ע"י נכרי לצורך מצוה, כמש"כ בשו"ע סי' ש"ז סע' ה' דדבר שאינו אסור אלא משום שבות מותר לומר לאינו יהודי לעשותו לצורך מצוה, א"כ נמצא דיש אופנים שיוכל ללקוט מהשדה ביו"ט, וכשלא פתח את השער הרי היו הפירות שמורים. אך לפי"ז בשבת אינו צריך להשאיר את שדהו פתוח כיון שאין שום היכ"ט שיוכל ללקוט (מלבד לצורך פיקוח נפש, דאין זה שכיח, ובשביל זה לא מסתברא דיהיב הפירות שמורים) וצ"ע.

אמנם העירני חתני יקירי הרב הגאון ר' מרדכי שמואל פישל שליט"א דגם ביו"ט אין היכ"ט שיוכל לקחת הפירות, שהרי פירות הנושרים אסורים באכילה ביו"ט משום גזירה שמוא יתלוש, וא"כ אין הפירות ראויים כלל ליו"ט של ר"ה, ואע"פ שהפירות ראויים ליו"ט של סוכות וא"כ שפיר יש בזה צורך מצוה, אבל לכאורה כיון שאין זה ראוי ליו"ט של ר"ה עצמו שוב איסור הקצירה הוא מדאורייתא לכולי עלמא, שהרי מה שקצירה ביו"ט אסור רק מדרבנן הוא משום שמדאורייתא הוא מותר לצורך אוכל נפש אלא שאסורו חכמים משום שכל מלאכה שעושה לימים רבים אסורו ביו"ט, אבל אם אין זה ראוי ליו"ט א"כ יהיה אסור מדאורייתא, וחשיב מלאכה גמורה ביו"ט, ושוב אסור לעשותו גם על ידי עכו"ם.

אמנם נראה שכל שראוי ליו"ט אחר הותר נמי לצורך אוכל נפש, דהנה בשער הציון סימן תק"ג סק"ד כתב וז"ל ואם מבישל איזה דבר ביום טוב ראשון וכוונתו בשביל יום השביעי, לכאורה בודאי שרי, אבל באמת דין זה תליא בפלוגתא שנוכר בסימן תצ"ה לענין אוכל נפש עצמו שאינו מפיג טעם אם עשאו מערב יום טוב, והכי נמי הרי יכול לבשל בחול המועד לצורך יום שביעי, עכ"ל. ומבואר דמן התורה מותר לבשל מיו"ט ליו"ט, וא"כ כשקוצר בר"ה לצורך יו"ט של סוכות אינו אסור אלא מדרבנן, ושוב יהיה מותר על ידי עכו"ם.

יבואר אם מותר לבשל מיו"ט של ר"ה ליו"ט של סוכות

אבל בספר שלמי תודה יו"ט סימן כ"ז אות א' הקשה מהא דפסחים דף מ"ו שאמר רבה דהא דשרינן מה"ט לבשל מיו"ט לשבת הוא משום דאמרין הואיל ואי מיקלעי ליה אורחים חוי ליה השתא נמי חוי ליה וחשיב צורך יו"ט, ומה"ט ס"ל התם דה"ה המבשל מיו"ט לחול אינו לוקה משום דאמר הואיל, ובתוס' שם ד"ה רבה הקשו מדברי אליעזר דאמר בפרק המצניע שבת צ"ה א' דהרודה חלות דבש ביו"ט סופג את הארבעים ואמאי לוקה לימא הואיל ומיקלעי ליה אורחים, ותרצו דאיירי ברודה סמוך לשקיעת החמה שאפילו יבואו אורחים אין שהות ביום לאוכלו ע"ש. ואי נימא דשרי לבשל מיו"ט זה ליו"ט אחר א"כ אכתי תיקשי אמאי לוקה נימא הואיל ומיקלעי ליה אורחים ביו"ט הבא ויאכלוהו, ועכ"פ יצניעהו לדבש עד ליו"ט הבא ויאכלו או ביו"ט, אלא משמע דמה"ט ליכא שריותא דמלאכה מיו"ט זה ליו"ט הבא. ואולי י"ל דדינא דהואיל ל"ש בזה, כיון דבהכרח נשאר לימות החול ובלא כונה נשאר ליו"ט א"כ הו"ל לצורך חול, אך מ"מ אכתי תקשי שיצניעהו בכונה ליו"ט הבא ואמאי לוקה אלא ע"כ דלא מהני לבשל ליו"ט אחר.

ולכאורה יש עוד מקום להסתפק בספק הנ"ל לגבי טבילת כלים האם הוי מצוה או שזה רק איסור להשתמש בכלי שאינו טבול, אם יש בזה הדין שעוסק במצוה פטור מן המצוה, דאם זה מצוה א"כ כשעוסק באמצע לטבול כלים פטור ממצוה אחרת, אך אם אין בזה מצוה אלא זהו רק איסור להשתמש בכלי שאינו טבול, א"כ לא הוי עוסק במצוה, ואינו פטור ממצוה אחרת.

ושמעת מידברי ש"ב הגאון ר' משה מייט שליט"א ששמע ששאלו להגאון רבי אברהם גנחובסקי זצ"ל האם העוסק בברירת תולעים מדבר מאכל נחשב עוסק במצוה שפטור מן המצוה, ואמר ששאל כן להגאון רבי אברהם קופשיץ זצ"ל ואמר לו שפשוט שאין בזה פטור של עוסק במצוה, והגאון רבי נפתלי נוסבים שליט"א אמר לו שיש בזה פטור של עוסק במצוה, דסוף סוף לא הוי לכת דידך, עכ"ד.

ובאמת בברירת תולעים ליכא מצוה כלל בעצם הברירה, וכדחזינן דלא תיקנו ברכה ע"ז, וכל הברירה היא רק להנצל מאיסור אכילת תולעים, ולכן יותר מסתברא דאין בזה פטור של עוסק במצוה, אך בטבילת כלים י"ל דהטבילה עצמה היא מצוה וא"כ חשיב עוסק במצוה ופטור ממצוה אחרת.

ושוב ראיתי בספר צבי תפארת לבעל הדרכי תשובה בסוף סי' י"ג שכתב דהעוסק בברירת תולעים אינו פטור מן המצוה, ולגבי שחיטה בתחילה דבריו צידד דהעוסק בשחיטה פטור מן המצוה, אך בסוף דבריו מסיק דאינו פטור מן המצוה יעו"ש. **אך** י"ל דאף דלגבי עוסק במצוה לא חשיב מצוה מ"מ לענין אם חשיב כחפצי שמים דיהיה שרי לעשותו קודם התפלה אפשר דכיון שהוא עוסק במה שצונו הבורא חשיב כחפצי שמים, אבל כיון שאינו אלא זהירות מעבירה אפשר דלא סגי בהכי וצ"ע.

יבואר אם העוסק בנטילת ידים אם הוא עוסק במצוה

ונשאלתי באחד שהתחיל ליטול ידיו והגיע כהן האם צריך להפסיק ולכבד את הכהן ולקיים מצות וקדשתו ולהקדים את הכהן שיטול ראשון, או דכיון שהוא כבר

שמעתי שחזר בר מצוה נכנס לברכה אצל מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, ואמר לו מרן הגר"ח שליט"א שיקנה עציון נקוב עם צנעני ויקיים בו דיני שמטה. ולכא' הוא צריך להניחו בחצירו ולא בביתו, שהרי בבית איכא ספיקא בירושלמי אם נוהג בו דיני שמטה, כמו שהובא במשנה למלך ריש הלכות שמטה ויובל וז"ל גרסי' בירושלמי פ"ק דערלה אילן שנמטעו בתוך הבית חייב בערלה ופטור מן המעשר, ובשביעית צריכה, דכתבי ושבתי הארץ וכתבי שדך לא תורע עכ"ל, ומבואר דהזורע בבית הוא ספק אם נוהג בו מצוות שביעית, ולכן אם רוצה לקיים מצוות שביעית בודאי צריך להניחה בחצר דווקא.

יבואר אם העוסק במצוה פטור מלהפקיר ולהשמיט שדהו בשביעית בשעה שעוסק במצוה

והנה יש להסתפק אם יזכר בר"ה באמצע תפלתו ששכח לפתוח דלתות חצירו, אם יצטרך לחזור לביתו לפתוח שערי חצירו לקיים מה שאמרו והשביעית תשמיטנה ונטשתה וגו', ואפשר דהעוסק במצוה של תפלה פטור ממצוות והשביעית תשמיטנה ונטשתה, ואין צריך לפתוח דלתות חצירו אלא אחר התפלה.

אמנם אפשר דהוי כגזול את הרבים, שהרי כתב הרמב"ם בפה"מ סוף פ"ד משביעית שאסור לקצוץ אילנות בשביעית משום דהוי כגזול הרבים, שהשביעית נתנה תורה לאבינו עמר, ולכן אסור להפסידם, ואפי' קודם שהפירות נתקדשו בקדושת שביעית אסור להפסידם משום גזל הרבים, וא"כ לכאורה מהאי טעמא צריך לפתוח דלתי ביתו אפי' באמצע תפלתו דהעוסק במצוה אינו פטור מאיסורים (ואע"פ שאינו גזול בידים אבל אם אינו פותח דלתו ומונע אחרים מלהיכנס חשיב כמונע את הרבים לקחת את השייך להם).

יבואר אם בשבת ויו"ט צריך לפתוח דלתי פרדסו

אלא שכבר נסתפקנו בגליון הקודם שבינו"ט כיון שאסור לקצור אינו צריך לפתוח דלתי חצירו, שהרי הוא כמו שאמרו במצוות מתנות עניים בחולין דף קל"ד שאם אין מצויין שם עניים אינו צריך לעזוב לקט שכחה ופאה משום דלעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולעטלפים, והכי נמי בכל יו"ט כיון שאסור לישראל לקצור פירות ביו"ט כשפותח דלתי חצירו הרי הוא כפותחם לעורבים ועטלפים, ולא נצטוו בזה.

והרי לעכו"ם אינו צריך להפקירם, שהרי העכו"ם אסורים בפירות שביעית, כמו שדרשו בספרא והיתה שבת הארץ לכם לאכלה לכם ולא לגויים, וכן לבהמה אינו צריך להפקירם שהרי אסור לתת אוכל אדם לבהמה, וא"כ ביו"ט שאינו ראוי לישראל שהרי אסור לקצור ביו"ט לא יצטרך לפתוח דלתות חצירו.

אך העירני ידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א דהרי ביו"ט יש מחלוקת ראשונים האם מה שאסור קצירה לצורך אוכל נפש הוא אסור מן התורה או שאינו אסור אלא

וכתב שם דחכם אחד שיחי' רצה לחלק בדבר דבאמת לבשל מיו"ט זה ליו"ט אחר כגון מיו"ט אחרון של פסח ליו"ט של עצרת אסור, דשני ימים טובים הם, ולא הותר מזה לזה, אבל לבשל מיו"ט ראשון של פסח ליום השביעי דבהא איירי השעה"צ שרי, משום דשם יו"ט אחד הוא, דתרווייהו יו"ט של פסח וחשיבי כחד רגל עכ"ל. ולדבריו נמצא דהקוצר מיו"ט של ר"ה ליו"ט של סוכות אסור מן התורה, וא"כ שוב י"ל דאסור לקצור אפי' על ידי עכו"ם לצורך מצוה.

יבואר אם דבר האסור באכילה מדרבנן ובשלו ביו"ט אם עבר איסור דאוריתא

אמנם אכתי' י"ל דמותר לקצור, משום שנחלקו השאנ"א והרעק"א בשו"ת קמא סי' ה' במקום שהמלאכה שעושה ביו"ט ראוי ליו"ט מן התורה אבל מדרבנן הוא אסור אם אמרין שכיון שמן התורה שריא תו אינו אסור מן התורה ביו"ט דאמרין הואיל ומותר מן התורה אפי' שאסור לאכלו מדרבנן אינו מלאכה או כיון שהוא סו"ס אסור מדרבנן תו אינו ראוי ליו"ט וא"כ הוי מלאכה מדאורי, והשג"א ס"ל דאינו אסור אלא מדרבנן, וא"כ הכי נמי כיון שפירות הנושרים אינו אסור אלא מדרבנן א"כ מדאורי חשוב ראוי ליו"ט ואינו אסור אלא מדרבנן וא"כ שפיר אפשר להתיר על ידי אמירה לעכו"ם.

יבואר אם מותר אמירה לעכו"ם מיו"ט לצורך מצוה של יו"ט אחר

והנה העירוני שבשער החיצון סי' תרנ"ה ס"ק ב' כתב וז"ל ואם חל יום טוב ראשון בשבת, אם מותר לומר לנכרי בשבת לילך מחוץ לתחום להביא לולב בשביל מחר שהוא יום טוב שני, יש דעות בין אחרונים, יש מקילין ויש מחמירין. [עיין בט"ו ומנן אברהם ואליה רבה ודרך החיים וחיי אדם ובית מאיר]. עכ"ל. ולכאורה להחמירם יהא אסור לומר לעכו"ם לומר לקצור לצורך מצוה של יו"ט אחר, אבל המעיין יראה דפלותגתם הוא אם מותר לומר לעכו"ם לעשות מלאכה דאוריתא לצורך מצוה דרבנן, אבל מיו"ט ליו"ט שתרווייהו דאורי אפשר דשרי אמירה לעכו"ם בשבות לצורך מצוה של יו"ט אחר. **ונמצא** שלדעת השאנ"א אריה מותר אמירה לעכו"ם לקצור לצורך מצוה של חג הסוכות וכל זה לדעת הראשונים שקצירה ביו"ט אינו אלא מדרבנן ואפי' לדעת רעק"א דכל שאסור מדרבנן הוי קצירה דאורייתא אפשר דלצורך יו"ט אחר שרי ולא שאני בין שביעי של פסח ויו"ט אחר וצ"ע.

אבל כל זה אינו מצוי כל כך שיעטיר לומר לעכו"ם לקצור לצורך יו"ט של סוכות שהרי יכול לקצור אחר יו"ט של ר"ה, וא"כ מהיכי יתית שצריך להפקירו ולפתוח דלתי ביתו לדבר שאפשר באופן רחוק שיאמר לעכו"ם כנ"ל, וא"כ הדר דינא שאין צריך להפקיר שדהו ביו"ט.

יבואר אם צריך להפקירו משום שיכולים להריח בו במחומר

אבל היה מקום לומר שבמקום שזרע נענע שראוי להריח שפיר צריך להפקירו משום שיכול להריח במחומר בדבר שעומד לריח כמו שאמרו בגמ' סוכה (דף לז:) ואמר רבה הדס במחומר מותר להריח בו אתרוג במחומר אסור להריח בו מ"ט הדס דלהריח קאי אי שרית ליה לא אתי למגזייה אתרוג דלאכילה קאי אי שרית ליה אתי למגזייה, ע"כ, וא"כ לא גזרינן שמא יתלוש אבל באמת אם אינו עומד אלא לריח איכא ספקא בירושלמי פרק ז' דשביעית ה"א אם נוהג בו קדושת שביעית וא"כ אינו חייב להפקירו אלא מספק ונראה שמרן הגר"ח אמר לזרוע בו נענע משום דראוי לאכילה שמשמים אותו בתה ועושין ממנו

בסוכה דף ל"ט א' תנן הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה וכו' מבואר דיכול ליטול אתרוגו של שביעית, ומשמע דאפילו לכתחילה יכול ליטול.

והקשו האחרונים מ"ש מאתרוג של תרומה דשנינו במשנה בסוכה בדף ל"ד ב' שלא יטול ומפרש בגמ' בדף ל"ה ב' לחד מ"ד דהטעם מפני שמפסידה, והיינו דע"י משמוש הידים נמאסת קליפתה החיצונה, ואסור להפסיד תרומה, והרי גם פירות שביעית אסור להפסיד כדדרשין בגמ' בפסחים דף נ"ב ב' לאכלה ולא להפסד, וא"כ ה"נ יהיה אסור ליטול אתרוגו של שביעית מהאי טעמא שמפסידה.

יבואר שאין דין משמרת בשביעית

ותירץ הריב"ז (פ"ה אות א') דבאמת צ"ב אמאי אסור ליטול אתרוגו של תרומה, הרי הוא אינו מתכוין להפסיד את האתרוג, ואין זה פ"ר שייפסד האתרוג, ואמאי אסור ליטול, הא קי"ל כר"ש דדבר שאינו מתכוין מותר.

ועכצ"ל דבתרומה יש הלכה של משמרת תרומות, דמלבד מה שהוא אסור להפסיד את התרומה הוא מצווה גם על שמירתה שלא יבוא לידי הפסד, וכמו שאמרו בגמ' בבכורות דף ל"ג ב' היתה במקום המגולה יכסנה, ולכן אין שייך להתיר ליטול אתרוג של תרומה משום דהוא אינו מתכוין שהרי מ"מ הוא חייב לשומרה שאף מעצמה לא תפסד, ואילו התירא דדבר שאינו מתכוין לא מהני אלא שלא חשוב שהוא עושה

כל מאכל של מנחה וא"כ כיון שראוי למאכל הדר דינא שאי אפשר להריח בו משום שמא יתלוש (ודבר שעומד לריח ויש בו גם טעם יש בו קדושת שביעית כמש"כ החו"א סי' י"ד ט' מהא דורד). **ואמר** לי ידידי הגאון ר' מנדל לובין שליט"א דאפשר שיכול להניחו בתוך התה במחומר ונותן הטעם בתה ואין בו משום משתמש באילן שהרי הוא פחות מג' טפחים ומסתבר שאינו חשוב קוצר על הטעם היוצא מהנענע וא"כ ראוי להשתמש בו במחומר ולא גזרו עליו ושפיר צריך להפקירו מהאי טעמא שראוי להריח במחומר וראוי להניחו בתה במחומר. **אבל** הדבר צריך ברור אם אין בזה משום קוצר שהרי חלקיקי הטעם שבנענע נקצרים ממנו, וגם אפשר דכשמיניחין אותו בתה חם מפסיק צמיחתו ממנו ושבו חשיב קוצר שהרי מפסיק יניקתו ממנו וצ"ע, וא"כ יהא אסור גם להריח בו במחומר.

בעניין מצוות הפקר בשמיטה לגויים ולבהמה

והנה בעיקר מה דפשיט לן שביו"ט אינו צריך להפקירו שהרי אינו ראוי לישראל שאסור לקצור ולעכו"ם אינו צריך להפקירו יעיוין בדרך אמונה באור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק ד הלכה כד שהאריך הרבה בזה ונביא דבריו כלשונו שם י"ל ע **אם פירות שביעית הפקר גם לגויים ולבהמה** והנה בירו' רפ"ו דפאה פליגי ר"י ור"ל אם הפקר נלמד מפאה או משמיטה וקאמר הפקר לאדם אבל לא לבהמה לישראל אבל לא לגויים פלוגתא דר"י ור"ל ע"ד דר"י דיליף מפאה הפקרו הפקר ע"ד דר"ל דיליף משמיטה אין הפקרו הפקר ומבואר דשמיטה הפקר גם לגויים ולבהמה וכו' בחו"א שביעית סי' י"ד סק"ד נראה דמותר לנעול שדהו בפני בהמה וחיי' וא"צ להפקירה רק לאדם וכו' רבנו לקמן ה"ל עיירות א"י הסמוכים לספר מושיבים עליהם נאמן כדי שלא יפוצו גוים ויבזו פירות שביעית, ומבואר דא"צ להפקיר לגוי, וכו' בחו"א שם דבאמת מצד ההפקר הוא הפקר גם לבהמה וגוים ואם בהמה אוכלת א"צ בעליה לשלם וכן אם גוי אכל א"צ לשלם (ויל"ע מה שייך כאן תשלומין דהוי דבר שאין לו תובעין ואולי לצאת יד"ש) ומ"מ יש חילוק שישראל אם בא ליטול אסור למונעו משום גזל אבל בבהמה גוי אין שייך גזל ומותר למונעו ומ"מ אם הבהמה הלכה לאכול אסור להחזירה כמש"כ רבנו בפ"ה ה"ה. ומבואר שצריך להפקירו גם לעכו"ם ולבהמה וא"כ אסור לנעול דלתי פרדסו בשבת ויו"ט.

יבואר אם צריך לפתוח דלתי פרדסו בשבת ויו"ט כדי שיוכלו אחרים לקנותו במחומר

והעירני חתני יקירי הרב הגאון ר' יעקב הונסינברג שליט"א דאפשר שיכול ביו"ט ליכות בו מן ההפקר כדי שיהא לו אתרוג ליו"ט ומותר לקנות בשבת ויו"ט לצורך מצוה, וברש"י ר"ה דף ט כתב שיכול ליכות מן המחומר בקניין של נעילה, ואם לא הפקירו ולא פתח דלתי פרדסו הרי לא יוכלו הרבים ליכות בו ומונע הרבים מלקחת הפירות לעצמם ולקנותם ולכן צריך לפתוח דלתי חצירו גם ביו"ט.

אמנם בחו"א סימן י' ס"ק ה' כתב שאי אפשר ליכות במחומר שהרי כל שזכה בו צריך לחזור ולהפקירו תו לא זכה בו כלל, ובסו"ד נסתפק בזה דאפשר דכיון דראוי לאוכלו יכול ליכות בו, יעו"ש.

והרש"י והשפ"א שם כתבו דיכול ליכות במחומר כמו שיכול לקחת לעצמו פירות לאכילה כמו כל ישראל הכי נמי יכול ליכות במחומר מה שראוי לו לביתו, ובמעדני ארץ סימן ה' ס"ק ט' האריך הרבה שהבעלין אינו יכול ליכות כלום משדהו במחומר אבל אחרים אפשר שיכולים ליכות במחומר אם יכולים לעשות קניין בו יעו"ש.

בענין אמאי מותר ליקח אתרוגו של שביעית ולא חיישינן לפסידא כמו בתרומה

המעשה, אבל בפירות שביעית לא אסרה תורה אלא להפסיד וכדדרשין לאכלה ולא להפסד, אבל אינו מזהיר גם לשמור שלא יפסדו הפירות, ולכן מותר לו ליטול אתרוגו של שביעית כיון שהוא אינו מתכוין להפסידו.

כמה ראיות שצריך לשמור פירות שביעית מהפסד

אולם מדברי הרמב"ם (ומקורו בתוספתא פ"ה ה"א) יש להוכיח דיש חיוב גם לשמור שלא יבוא הפסד לפירות, דכפ"ה משמו"ה ה' ה' כתב הרמב"ם וז"ל, פירות המיוחדין למאכל אדם אין מאכילין אותן לבהמה לחיה ולעופות. הלכה בהמה מאליה לתחת התאנה ואלהא אין מחייבין אותו להחזירה, שנאמר ולבהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול עכ"ל, וכתב בחו"א (סי' י"ד סק"ד סו"ה פירות שביעית) והא דקתני אין מחייבין אותו להחזירה, משום דס"ד לחייבו כדי לשמור מאכל אדם מן הפסד עכ"ד.

ומשמע ברמב"ם דרך הכא דיאיכא קרא ולבהמתך וגו' אין צריך להחזירה, אבל באופן אחר שרואה שפירות שביעית הולך להפסד הרי הוא חייב למונע זאת ולהציל הפירות שלא יפסדו, ומבואר דס"ל להרמב"ם דבכלל האיסור של לאכלה ולא להפסד נכלל גם שצריך לשמור על הפירות שלא יבאו לידי הפסד, ולא רק שלא להפסיד בידים.

להאכילם לגוי וכן הבהמה נוטלת לאכול לעצמה דאסור להאכיל פ"ה ה"א) יש לבהמה משום הפסד לכן יכול למונע שגם בישראל אם יודעים שיקחם להפסד ולא לאכילה מותר למונעו שע"ז לא נתנה תורה רשות ומש"כ רבנו בפ"ה ה"ה שאם הלכה הבהמה מעצמה לאכול תחת התאנה א"צ למונעה (ומר"כ שם שאסור למונעה) היינו משום דבהמה איכא קרא יתירא ולבהמתך ולחיי' וגו' כמש"כ רבנו שם ולומר שאם הלכה אף על גב דהוי הפסד לא ימנענה (ואפשר דבמאכל בהמה אסור למונעה אפי' לא הלכה וע"ל פ"ה ד"א סק"ל). וי"ע עוד מה שיעור ההפקר שצריך להפקיר אם חייב להפקיר כל המעלה ע"ז או דסני שיתן ליכנס כמה שעות ביום דומיא דפאה דשליש אבעיות ביום ומלשון המכילתא שפורץ בה פרצות משמע לכאן דצריך שיוכלו להכנס תמיד וצריך לחלק בין זה לפאה וצ"ע ועמ"ש"כ עוד בזה לקמן ה"ל, עכ"ל.

עוד יש להוכיח מהא דתנן בשביעית פ"ח מושג' דאין מבשלין ירק של שביעית עם שמן של תרומה, ופירש הרמב"ם שם דהמעט בזה, משום דאם יפסל התרומה ישרף הכל, ונמצא שגורם לפירות שביעית שלא יאכלו, עכ"ד. והרי אינו מפסיד הירק של שביעית בידים, דבשילולו עם השמן של תרומה לא נפסד הירק כלל, ואין זה אלא גרמא בעלמא, שע"י בישולו עם התרומה יכול לבוא הפסד לירק של שביעית. ומבואר דגם זה נאסר בפירות שביעית, דמלבד האיסור להפסיד הפירות שביעית חייב גם לשמור שלא יבוא הפסד לפירות.

אכן ה"ש שם פירש דהמעט שאין מבשלין ירק של שביעית עם שמן של תרומה הוא משום התרומה, דזה גורם הפסד לתרומה, דכשיבוא זמן הביעור ייאסר הירק באכילה, ונמצא שהפסיד את השמן של תרומה. ולפ"ז אין ראיה מהמשנה דאסור לגרום הפסד לפירות שביעית. הדרא קושיא לדוכתא, דאמאי מותר ליטול אתרוג של שביעית, הא עיי"ז גורם הפסד לאתרוג, וכמו שאסרו ליטול אתרוג של תרומה מהאי טעמא.

וצ"ל בזה, דבאמת הא דאמרו בגמ' דאסור ליטול אתרוג של תרומה משום דמפסידה, נראה דאם יפסד האתרוג אינו עובר באיסור דאורייתא אלא באיסור דרבנן, דמדאורייתא אין אסור אלא להפסיד או לטמא בידים, אבל במפסיד ע"י גרמא אינו אסור אלא מדרבנן. וא"כ י"ל דבתרומה שאפשר ליטול אתרוגים אחרים אכורו שילול יטול של תרומה, אבל בשביעית שכל הפירות קדושים, אם נאסר לקחת אתרוג של שביעית לא יוכלו לקיים את המצוה, ולכן לא גזרו ע"ז. שוב הראינו בדרך אמונה בבה"ל פ"ה הל' ח' שכ' כעיי"ז. **ואפשר** עוד לומר דהיינו טעמא דאי"צ לזהר לקחת אתרוג של שביעית שהרי אין דין משמרת אלא שאם רואה שהולך ליפסד על ידי המעשה צריך לשמרו מהפסד ואפשר שהוא משום הפסד הרבים כמש"כ הרמב"ם דאיכא גזל הרבים בהפסד פירות

איתא במדרש תנחומא פר' קדושים אות ט' מי הקדימי ואשלם מי הוא שהקדים כבוד לאביו ולא נתתי לו בנים ע"כ, והובא גם בילקוט איוב, וכתב בספר מדרש תלפיות אות א' ענה אב ואם דמכאן משמע שהמכבד את אביו הקב"ה נתן לו בנים שיכבדוהו דמשום מדה כנגד מדה הדין נוטן להיות לו בנים, ויש להסתפק אם הוא נכלל כמה שאמרנו תורה למען יאריכון ימיך ויהי בנים הם אריכות ימים של אדם או שהוא ברכה נוספת שמקבל עבור כבוד אב ואם שהוא מדה כנגד מדה שכבד לאביו ולאמו כן יכבדוהו בניו.

ולכאורה היה נראה לומר שכל דבר שבירכה התורה באריכות ימים הוא כולל גם זכיה לבנים שהרי אריכות ימים השלימה הוא על ידי המשך הדורות שממשיך להיות על ידי בניו אחריו, ולכן אם התורה הבטיחה על המצוה אריכות ימים הוא כולל גם שזיכה לבנים ממשיכים אותו לדורי דורות, שהרי הברכה שהבטיחה תורה היא ברכה שלימה בלבד וא"כ האריכות ימים הוא לעולם, וע"כ דווקא בזה גם לבנים שרק ע"י האריכות ימים שלו תהיה לעולם. **והנה** כמשנ"ת כתב בספר שיר מעון דלבעל התעוררות תשובה כי יקרא קן צפור וכו' למען ייטב לך והארכת ימים במדרש (רבה פיסקא ו') יש מצוות ששכרן עושר ויש ששכרן כבוד, ומה שכר למצוה זו שאם אין לו בנים זיכה לבנים, והקשו מה שזאל המדרש מה שכר למצוה זו, הלא בפירוש כתוב למען ייטב לך והארכת ימים. וי"ל אחו"ל (ב"ב קט"ז ע"א) כל נאמך בדור מיתה בה שהיה לו זית שמתלא מקומה והיה חמו שערודו ע"ל כ"י. **בגמ'** **והא למען ייטב לך והארכת ימים, שיהיה לך בנים ועיי"ז יאריך ימים לעולם**, ועוד י"ל כי מי שאין לו בנים הוא בצער, אבל ע"י שיהיה לו בנים

בעניין האוכל חצי ורצו בית מזונות אם מצטרף לברכה אחרונה וזה העיר על זה בגמ' א"ר ח"א ס' ע"ה דל דברי רג' שם הם להעמיד המשנה גם אליבא דחכמים החולקים על ר' יהושע וסבירם דגם בלא שיוו בשיעורן מצטרפין ועל זה נאמרה סברא מיוחדת שביה"כ גם הם מודים דלא מצטרפין ומשום דלא מיתבא דעתיה אבל לפי ר' יהושע אין צריך לזה ואין מצטרפין משום דלא שוו בשיעוריהם ואם כן הוא הדין לענין ברכה אחרונה אין מצטרפין משום דאין שיוון בשיעורן דהאכל שיעורו בכיות והשוות שיעורו ברכיות ומאחר והלכה כר' יהושע וכמבאר גם ברמב"ם פ"ר מטומאות אוכלין הי"א לכן דברי רג' המג"א וכבר עמד על זה הפס"ק בעצמו בקצרה.

ובספר מגילת ספר סימ' י"ז כתב להעיר דהרי יש צד דגם משקין שיעורן בכיות כמו אוכלין ולפי צד זה אוכלין ומשקין שווין בשיעורן ומצטרפין והרי לכתחילה חוששים לצד זה והפוסקים הזהירו על השוואת כמות משקין שלא להכנס לספק ברכה אחרונה והוא הדין שצריך להזהר לכתחילה שלא לאכול חצי זית ולשתות חצי זית דעל היתר שמשקין שיעורן בכיות הרי הם מצטרפים עם האוכלים ודברי רג' המג"א שהאכל והשוות אין מצטרפין היינו רק בדיעבד אחר שכבר אכל ושתה.

בעניין מעלת השמיעה ומעלת לימוד המוסר המצוה, על אשר שמעה אותו מדברי התורה ותבן להם, ועל הדברים אשר לא גלו עליהם עליהם, עתה וצדק לבש, וקם וזאת על העניות אלו ועל כל נעלם מעיניו, ואחרי זאת ע"י עי' ידוע שחוק על דלתות מוכותיו, וישכיל מכל מלמדו, ונמצא האיש הזה מעשיו מוכיחים שחוק על לא ידע את הדבר, ולא ידע את הדבר, ולא ידע את הדבר, ונענין מה שאמרו ישראל בסיו' "נעשה ושמענו", שהקדימו בקבלת המעשה על נפשם לפני השמיעה. ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מוכיחים מנהגו שהוא יודע, עכ"ל, וכמבאר דברי שני בידו מעלת השמיעה יכול לצאת ברגע אחד מאפילה לאור גדול ולכן מי שאין בידו מעלת השמיעה נדון על שם סופו שאין בידו לצאת מתוך ההפסד.

ולמוד המוסר הוא מה שמשמיע האדם לעצמו תוספת מוסר ואם לומד מוסר ושומע לקול הראשונים שדבריהם נכונים אש הרי הוא יוצא ברגע אחד מאפילה לאור גדול. והנה כפי"א דברים פרשת עקב בפסוק ועתה ישראל מה ה' מ' שואל מ' כ"א ליראה, ובגמ' הלא שנים חזים מיראת שמים. וכי לא ידעו כי הכל ביד"ש. **אבל הנה הענין** כי **כל נענית מיראת שמים**. וכל בדי שמים, אך הנקודה קטנה שיש לאדם בעבודת הבורא ית' היא יראת שמים. ועיי"ז אמרו פתחו לי כדוריה של מלכות. וזה השער הקטן הוא בדי האדם. וכל המצוה ומעשיו"ט והשגת האדם הכל בא ע"י יראת שמים, והיא מרגיעה דלית לה טימ' ועיי"ז אמרו ר' יאיר (הוא ר' יאיר אביו, עכ"ל).

ולבימוד המוסר מביא על עצמו מדת היראה וכמו שאמר הנדב"ק ר' אהרן מלסלס וי"ל ליראה זצ"ל למה מוסר וזהו ירא שמים, הריב"ם בס' שיעור אור. ואפשר לומר מאחר מנצח בטרנס יומי על הפסוק בירמיה' ל"א ה'בן יקיר לי אפרים הוא ילד שעשועים כי ידע דבריו וזכור אכזר עוץ על כל חמו מעי לר' חיים אהרנ' נאום' וי"ל אחד מירשאל היה משתוקק לידע כמה זוכים למיד' דברי בו לזכר אכזר ור' חיים אהרנ' מה צריך לעשות כדי לזכות לזה ובפשוטו משתוקק"ה מדבר בו הוא משתוקק בברכה וזכיה נכונה ודוק"ה מלמד תורה לעצמו ישראל בזה זוכה למיד' דברי בו.

לעילוי נשמת חוקר יקרים ר' יוסף בן סטי ז"ל שיהי מאיר פניו לכל אדם נכבד' ליל שבת א' ור"ה תשפ"א י"ח זכור ברוך

שביעית וזה מש"כ הרמב"ם הלכה הבהמה תחת התאנה אין מונעין אותה אבל בהפסד אחר מונעין משום גזל הרבים דהוי כהשבת אבידה, אבל באתרוג אין בנטילתה הפסד בידיים כיון שאינו נעשה הפסד על ידי מעשה נטילה שהרי כל נטילה אינה מפסדת אלא הרבה נטילות אינו חשוב הפסד ובודאי לא הוי גזילת הרבים שהרי ידידה הוא, ולא אסרוהו אלא בתרומה שיש בה דין משמרת.

יבואר שיטת המהרי"ט דגרס הפסד פירות שביעית מותר

ובמהרי"ט ח"א ס' פ"ג כתב דגרס הפסד בפירות שביעית מותר, והוכיח כן מדברי הירושלמי בשביעית פ"ה ה"א דהא קניבא דירקא מסקין לה לאיגרא והיא יבשה מן גרמה. והיינו דהעלה של הירק אעפ"י שיש בזה קדושת שביעית ואסור להאכילו לבהמה, דמאכל אדם אסור להאכיל לבהמה, מ"מ מותר לעלותו לגג ועיי"כ העלה מתייבש מעצמו עד שנפסל למאכל אדם, ואז מותר ליתנו לבהמה. ומוכח דאין איסור לגרום שיבוא הפסד לפירות שביעית, עכ"ד.

וא"כ כ"ש שאין חייב גם להציל הפירות מידי הפסד, ובדרך אמונה בבה"ל שם הל' ה' (בד"ה אין) הק' מזה ע"י הרמב"ם הנ"ל דמבואר דס"ל דחייב גם למנוע שלא יבוא הפסד לפירות שביעית, ובירושלמי הא מבי' דאין איסור לגרום שיבוא הפסד לפירות שביעית.

וכתב שם דצריך לחלק, דהיכא דבא ההפסד ע"י מעשה, כמו באופן שהבהמה אוכלת את הפירות, אז הוא מחוייב להציל את הפירות אי לאו קרא ד"ולבהמתך", אבל באופן שהפירות נפסדים מאליהם בלי מעשה, בזה אינו צריך למנוע את ההפסד, עיי"ש.

בעניין אם במקום שהבטיחה תורה אריכות ימים אם הוא הבטחה גם לבנים

יחיה מתוך נחת רוח בשמחה, וזה יאריך ימיו ושנותיו, וזה והארכת ימים, עכ"ל, נראה מדבריו שהבטחה של והארכת ימים לחוד נותנת שיהא לו בנים שעל ידי זה יאריך ימיו לעולם. **אבל** הקושה לי מהא דכתב במדרש רבה פרשת תצא והובא בספר החינוך שעל ידי שילוח הקן זוכה לבנים שנאמר שלח תשלח את הפסד ואת הבנים תקח לך היינו תוכה לבנים ואי נימא דבהבטחת אריכות ימים כבר נכללה הבטחת הבנים א"כ אמאי הוצרכו לדרוש מואת הבנים תקח לך שזוכה לבנים הרי מקרא דוהארכת ימים סגי ואין צריך להבטחה נוספת על הבנים, ומבואר דהבטחה על אריכות ימים עדיין אינה מחייבת אריכות ימים לעולם על ידי הבנים וצ"ע.

ואפשר דהבטחת ימים שהבטיחה תורה בשכר שילוח הקן הוא על כמה בנים אריכות ימים די בבן אחד שימשיך חיותו בעולם ולכן הוצרכה התורה לברכת ואת הבנים תקח לך. **ולמשנ"ת** נראה שמה שאמרו בגמ' ברכות דף ח. אמר רב הונא בר יהודה אמר רבי אמי לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור שנים מקרא ואחד תרגום ואפילו עטרות ודיבן שכל המשלים פרשיותיו עם הצבור ומאריך ין ימיו ושנותיו כמזה ז' מוכה גם לבנים שהרי על ידיהם יש לו אריכות ימים לעולם, ובשו"ע כתב דירא שמים יקרא גם רש"י לחוש לשיטת הרא"ש א"כ כל דקדוק בקריאת שנים מקרא ואחד תרגום הרי הוא מוכה אותו להבטחת אריכות ימים על ידי בנים כמשנ"ת.

וכן מה שאמרו בגמ' ברכות דף כב. לענין טבילת עזרא אמר רבי ינאי שמעתי שמקילין בה ושמעתי שבחמירין בה וכל המחמירין בה על עצמו מואריך ין ימיו ושנותיו, ולמשנ"ת כל מי שהובטח לו אריכות ימים ושנים הוא זוכה גם לבנים.

הוספה לגיליון הקודם

בעניין האוכל חצי ורצו בית מזונות אם מצטרף לברכה אחרונה

וכבר העיר על זה בגמ' א"ר ח"א ס' ע"ה דל דברי רג' שם הם להעמיד המשנה גם אליבא דחכמים החולקים על ר' יהושע וסבירם דגם בלא שיוו בשיעורן מצטרפין ועל זה נאמרה סברא מיוחדת שביה"כ גם הם מודים דלא מצטרפין ומשום דלא מיתבא דעתיה אבל לפי ר' יהושע אין צריך לזה ואין מצטרפין משום דלא שוו בשיעוריהם ואם כן הוא הדין לענין ברכה אחרונה אין מצטרפין משום דאין שיוון בשיעורן דהאכל שיעורו בכיות והשוות שיעורו ברכיות ומאחר והלכה כר' יהושע וכמבאר גם ברמב"ם פ"ר מטומאות אוכלין הי"א לכן דברי רג' המג"א וכבר עמד על זה הפס"ק בעצמו בקצרה.

ובספר מגילת ספר סימ' י"ז כתב להעיר דהרי יש צד דגם משקין שיעורן בכיות כמו אוכלין ולפי צד זה אוכלין ומשקין שווין בשיעורן ומצטרפין והרי לכתחילה חוששים לצד זה והפוסקים הזהירו על השוואת כמות משקין שלא להכנס לספק ברכה אחרונה והוא הדין שצריך להזהר לכתחילה שלא לאכול חצי זית ולשתות חצי זית דעל היתר שמשקין שיעורן בכיות הרי הם מצטרפים עם האוכלים ודברי רג' המג"א שהאכל והשוות אין מצטרפין היינו רק בדיעבד אחר שכבר אכל ושתה.

והנה בתרגום יונתן על הפסוק בירמיהו פל"א כתב וז"ל הכבר חביב קדמי ישראל הלא רבי רחמים הוא ארי במון דמשי פתגמי אריותי על לביה למעבדוהו מדבר דכרמא לאוכלט לאו דעל דעל כן אתחילו דחמי עליוהו רחמא ארחהו עליוהו אמו, עכ"ל, ונראה מדבריו שדבריו בא תחילה דמשי דבריהם וזהו הדין לכו לעשותם והוא הולמד על מנת לעשות אבל הולמד מוסר הוא לומד ויש דבר תורה על לב לעשותם ומה זוכה לרחמים גדולים מר' יתבחר.

ושמעתי שמהג"צ ר' משה אהרן שטרן זצ"ל משגיח דקמנין, בהספדו ע"י שלום שברון, הביא מה שאמר הסבא מקלם זצ"ל דהנה במסות אדם בא להסית את חבירו, אע"י דלא הוהיל לו כלום, אלא רק רצה להשפיע על חבירו שילך ויעבד ע"ז, מ"מ יש לו ענינו חמור מהחמורות שבחמורות, וכדכתיב אל תאבה לו ולא תשמע אליו ולא תתחול ולא תכבה עליו, ולא מחזירים אותו לזכות אלא לחובו, ואין בו דין והצילו העידה, ואע"י שהוא רק רצה להשפיע על חבירו ולא הצליח להשפיע כלל.

ואמר הסבא מקלם זצ"ל דמדידה טובה מחובה ממידת פורענות פי חמש מאות פעמים, ואם אחד אחר לחבירו בא ותחוק ללמוד ביתר שאת ברציפות, אע"י דחבירו לא נתחוק מדבריו כלל, מ"מ הוא מקבל שפע של דחמים ושולם פי חמש מאות ממדותיו ומדיה, וכל זה משתכחו לא הושפע כלל, אבל אם חבירו הושפע ממנו וזיקת את האחרים יהי' לו הצלחה וברכה פי אלפי אלפים, ואין לאראר את גודל זכותו.

ואמר הגה"צ ר' משה שטרן זצ"ל כמה היה בחו' של ר' שלום זצ"ל שהיה הולך מעיר לעיר ומשפיע על האחרים, ומקראת אל לבם של ישראל אביהם שבשמים. ונראה דגם כשהוא לומד מוסר נמי כשורעה לזכות את עצמו, הרי הוא אומר נלכה ונעבד כשאר א'ה אלקינו, ומסית את עצמו כנגד הוצ'ה, הרי ברור שיהי' לו את הכות הו', וכן מי שבא לשמוע דברי התעוררות הרי הוא בא לחזק עצמו וגם גורם חיזוק לעצמו ולכלל, ואין לשער את גודל זכותו, ובחז"ל איתא דכשמשמיעים את המדורש דקב"ה מכפר על כל עונותיהם ואפשר שהוא מה שאמר הכותב כי מידי דברי בו זכר אכזר עוץ רחם אהרנ' נאום' ד